Cesàro zveznost in odvedljivost

Matevž Miščič

2. april 2020

Ponovitev

Funkcija $f : \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ je zvezna v točki $a \in \mathbb{R}$ natanko tedaj, ko za vsako zaporedje (a_n) , ki konvergira proti a, zaporedje $(f(a_n))$ konvergira proti a.

Ponovitev

Funkcija $f: \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ je zvezna v točki $a \in \mathbb{R}$ natanko tedaj, ko za vsako zaporedje (a_n) , ki konvergira proti a, zaporedje $(f(a_n))$ konvergira proti a.

Funkcija f odvedljiva v a, natanko tedaj, ko obstaja število $L \in \mathbb{R}$, da za vsako zaporedje $\binom{a_n}{x-a_n}$ s členi različnimi od a, ki konvergira proti a, zaporedje $\binom{f(x)-f(a_n)}{x-a_n}$ konvergira proti L.

Vsebina predstavitve

- Cesàro konvergenca
- 2 Cesàro zveznost
- Cesàro odvedljivost

Naj bo (a_n) realno zaporedje. Temu zaporedju lahko priredimo novo zaporedje, katerega n-ti člen je enak

$$\overline{a}_n = \frac{a_1 + a_2 + \ldots + a_n}{n}.$$

Temu novemu zaporedju bomo rekli **zaporedje aritmetičnih sredin** zaporedja (a_n) in ga označili $z(\overline{a}_n)$.

Naj bo (a_n) realno zaporedje. Temu zaporedju lahko priredimo novo zaporedje, katerega n-ti člen je enak

$$\overline{a}_n = \frac{a_1 + a_2 + \ldots + a_n}{n}.$$

Temu novemu zaporedju bomo rekli **zaporedje aritmetičnih sredin** zaporedja (a_n) in ga označili $z(\overline{a}_n)$.

Definicija

Realno zaporedje (a_n) **Cesàro konvergira**, če konvergira njeno zaporedje aritmetičnih sredin (\overline{a}_n) .

Naj bo (a_n) realno zaporedje. Temu zaporedju lahko priredimo novo zaporedje, katerega n-ti člen je enak

$$\overline{a}_n = \frac{a_1 + a_2 + \ldots + a_n}{n}.$$

Temu novemu zaporedju bomo rekli **zaporedje aritmetičnih sredin** zaporedja (a_n) in ga označili $z(\overline{a}_n)$.

Definicija

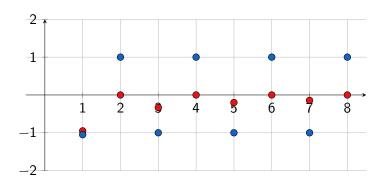
Realno zaporedje (a_n) **Cesàro konvergira**, če konvergira njeno zaporedje aritmetičnih sredin (\overline{a}_n) .

Oznaka

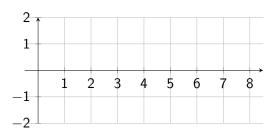
Oznaka $a_n \rightarrow a$ naj pomeni, da zaporedje (a_n) konvergira proti a, oznaka $a_n \rightsquigarrow a$ pa, da zaporedje Cesàro konvergira proti a.

V prvem letniku smo se pri analizi naučili, da iz $a_n \to a$ sledi $a_n \rightsquigarrow a$. Obratno seveda ne velja, saj zaporedje $((-1)^n)$ Cesàro konvergira proti 0, ne konvergira pa v običajnem smislu.

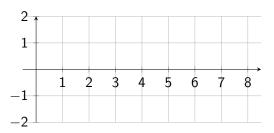
V prvem letniku smo se pri analizi naučili, da iz $a_n \to a$ sledi $a_n \leadsto a$. Obratno seveda ne velja, saj zaporedje $((-1)^n)$ Cesàro konvergira proti 0, ne konvergira pa v običajnem smislu.

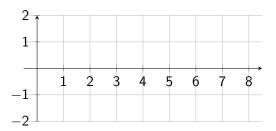
Poiščimo primer omejenega zaporedja, ki ni Cesàro konvergentno.

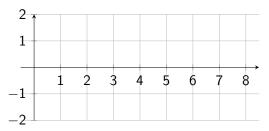
Poiščimo primer omejenega zaporedja, ki ni Cesàro konvergentno. Prvi člen naj bo enak 2.

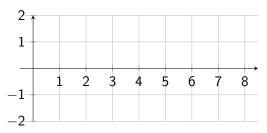
Poiščimo primer omejenega zaporedja, ki ni Cesàro konvergentno. Prvi člen naj bo enak 2. Naslednjih nekaj členov bo enakih -2. Takih členov mora biti dovolj, da bo aritmetična sredina padla pod -1.

Poiščimo primer omejenega zaporedja, ki ni Cesàro konvergentno. Prvi člen naj bo enak 2. Naslednjih nekaj členov bo enakih -2. Takih členov mora biti dovolj, da bo aritmetična sredina padla pod -1. Nato spet dodajmo dovolj členov enakih 2, da bo aritmetična sredina narasla nad 1.

Poiščimo primer omejenega zaporedja, ki ni Cesàro konvergentno. Prvi člen naj bo enak 2. Naslednjih nekaj členov bo enakih -2. Takih členov mora biti dovolj, da bo aritmetična sredina padla pod -1. Nato spet dodajmo dovolj členov enakih 2, da bo aritmetična sredina narasla nad 1. S ponavljanjem take konstrukcije dobimo omejeno zaporedje, ki ni Cesàro konvergentno, saj zaporedje aritmetičnih sredin oscilira med -1 in 1.

Naj bo $m \in \mathbb{N}$ in $a_1, a_2, \ldots, a_m \in \mathbb{R}$. Zanima nas, kdaj zaporedje $a_1, a_2, \ldots, a_m, a_1, a_2, \ldots$ Cesàro konvergira proti 0. Naj bo $A := a_1 + a_2 + \ldots + a_m$. Ker za vse $k \in \mathbb{N}$ velja $\overline{a}_{km} = \frac{A}{m}$, je enakost A = 0 potreben pogoj za $a_n \leadsto 0$. Naj bo torej A = 0. Zaporedje delnih vsot zaporedja (a_n) je potem periodično, zato je omejeno. Sledi, da zaporedje aritmetičnih sredin konvergira proti 0. Torej (a_n) Cesàro konvergira proti 0 natanko tedaj, ko velja A = 0.

Funkcija $f: \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ je Cesàro zvezna v točki $a \in \mathbb{R}$, če za vsako zaporedje (a_n) , ki Cesàro konvergira proti a, zaporedje $(f(a_n))$ Cesàro konvergira proti f(a). Pravimo, da je f zvezna, če je zvezna v vsaki točki $a \in \mathbb{R}$.

Pokazati želimo, da je vsaka funkcija oblike f(x) = Ax + B, kjer sta $A, B \in \mathbb{R}$, Cesàro zvezna.

Pokazati želimo, da je vsaka funkcija oblike f(x) = Ax + B, kjer sta $A, B \in \mathbb{R}$, Cesàro zvezna.

Naj bo (a_n) poljubno Cesàro konvergentno zaporedje in a njegova Cesàro limita. Zaporedje $(Aa_n + B)$ Cesàro konvergira kAa + B = f(a), torej je funkcija f res Cesàro zvezna.

Pokazati želimo, da je vsaka funkcija oblike f(x) = Ax + B, kjer sta $A, B \in \mathbb{R}$, Cesàro zvezna.

Naj bo (a_n) poljubno Cesàro konvergentno zaporedje in a njegova Cesàro limita. Zaporedje $(Aa_n + B)$ Cesàro konvergira kAa + B = f(a), torej je funkcija f res Cesàro zvezna.

Zgled

Oglejmo si še primer funkcije, ki ni Cesàro zvezna.

Pokazati želimo, da je vsaka funkcija oblike f(x) = Ax + B, kjer sta $A, B \in \mathbb{R}$, Cesàro zvezna.

Naj bo (a_n) poljubno Cesàro konvergentno zaporedje in a njegova Cesàro limita. Zaporedje $(Aa_n + B)$ Cesàro konvergira k Aa + B = f(a), torej je funkcija f res Cesàro zvezna.

Zgled

Oglejmo si še primer funkcije, ki ni Cesàro zvezna.

Naj bo $f(x) = x^2$ funkcija. Zaporedje $((-1)^n)$ Cesàro konvergira k 0, zaporedje $(f((-1)^n))$ pa je konstantno enako 1, zato Cesàro konvergira k 1 in ne k f(0) = 0. Torej f ni Cesàro zvezna v točki 0.

Izrek

Naj bo $f : \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ funkcija. Naslednje trditve so ekvivalentne.

- Funkcija f je Cesàro zvezna v točki 0.
- 2 Funkcija f je Cesàro zvezna.
- **3** Funkcija f je oblike f(x) = Ax + B za neki realni števili $A, B \in \mathbb{R}$.

Dokaz.

 $(1)\Rightarrow (3)$: Naj bo funkcija $g:\mathbb{R}\to\mathbb{R}$ definirana s predpisom g(x)=f(x)-f(0). Potem je g Cesàro zvezna v točki 0 in velja g(0)=0. Pokazali bomo, da je g aditivna.

Dokaz.

 $(1)\Rightarrow (3)$: Naj bo funkcija $g:\mathbb{R}\to\mathbb{R}$ definirana s predpisom g(x)=f(x)-f(0). Potem je g Cesàro zvezna v točki 0 in velja g(0)=0. Pokazali bomo, da je g aditivna. Naj bo $a\in\mathbb{R}$ poljubno realno število. Ker velja

$$a, -a, a, -a, a, \ldots \rightsquigarrow 0$$

in je g Cesaro zvezna v 0 velja

$$g(a), g(-a), g(a), g(-a), \ldots \rightsquigarrow g(0) = 0.$$

Dokaz.

 $(1)\Rightarrow (3)$: Naj bo funkcija $g:\mathbb{R}\to\mathbb{R}$ definirana s predpisom g(x)=f(x)-f(0). Potem je g Cesàro zvezna v točki 0 in velja g(0)=0. Pokazali bomo, da je g aditivna. Naj bo $a\in\mathbb{R}$ poljubno realno število. Ker velja

$$a, -a, a, -a, a, \ldots \rightsquigarrow 0$$

in je g Cesaro zvezna v 0 velja

$$g(a), g(-a), g(a), g(-a), \ldots \rightsquigarrow g(0) = 0.$$

Potem mora veljati g(-a) = -g(a).

Dokaz.

Naj bosta zdaj $b,c\in\mathbb{R}$ poljubni realni števili. Spet vidimo, da velja

$$b, c, -(b+c), b, c, -(b+c), \ldots \rightsquigarrow 0,$$

zato tudi zaporedje

$$g(b), g(c), g(-(b+c)), g(b), \ldots \rightsquigarrow 0.$$

Dokaz.

Naj bosta zdaj $b,c\in\mathbb{R}$ poljubni realni števili. Spet vidimo, da velja

$$b, c, -(b+c), b, c, -(b+c), \ldots \rightsquigarrow 0,$$

zato tudi zaporedje

$$g(b), g(c), g(-(b+c)), g(b), \ldots \rightsquigarrow 0.$$

Sledi
$$g(b) + g(c) + g(-(b+c)) = 0$$
 oziroma $-(g(b) + g(c)) = g(-(b+c))$.

Dokaz.

Naj bosta zdaj $b,c\in\mathbb{R}$ poljubni realni števili. Spet vidimo, da velja

$$b, c, -(b+c), b, c, -(b+c), \ldots \rightsquigarrow 0,$$

zato tudi zaporedje

$$g(b), g(c), g(-(b+c)), g(b), \ldots \rightsquigarrow 0.$$

Sledi
$$g(b)+g(c)+g(-(b+c))=0$$
 oziroma $-(g(b)+g(c))=g(-(b+c))$. Upoštevamo še, da je velja $g(-a)=-g(a)$ za vsak $a\in\mathbb{R}$ in dobimo $g(b)+g(c)=g(b+c)$. Torej je g aditivna.

Dokaz.

Naslednji cilj je pokazati, da velja $g(\lambda x)=\lambda g(x)$ za vse $\lambda\in\mathbb{Q}$ in $x\in\mathbb{R}$. Za primer, ko je $\lambda\in\mathbb{N}$, to sledi neposredno iz aditivnosti. Ker velja tudi g(0)=0 in g(-a)=-g(a), to velja celo za vse $\lambda\in\mathbb{Z}$.

Dokaz.

Naslednji cilj je pokazati, da velja $g(\lambda x)=\lambda g(x)$ za vse $\lambda\in\mathbb{Q}$ in $x\in\mathbb{R}$. Za primer, ko je $\lambda\in\mathbb{N}$, to sledi neposredno iz aditivnosti. Ker velja tudi g(0)=0 in g(-a)=-g(a), to velja celo za vse $\lambda\in\mathbb{Z}$.

Naj bo zdaj $\frac{m}{n} \in \mathbb{Q}$ poljubno racionalno število. Velja

$$mg(x) = g(mx) = g(n\frac{m}{n}x) = ng(\frac{m}{n}x)$$

oziroma

$$\frac{m}{n}g(x)=g(\frac{m}{n}x),$$

kar smo želeli dokazati.

Dokaz.

Pokažimo zdaj, da je g zvezna. Naj bo (x_n) poljubno zaporedje, da je $x_n \to 0$. Poiščimo zaporedje (y_n) , katerega zaporedje aritmetičnih sredin je enako (x_n) .

Dokaz.

Pokažimo zdaj, da je g zvezna. Naj bo (x_n) poljubno zaporedje, da je $x_n \to 0$. Poiščimo zaporedje (y_n) , katerega zaporedje aritmetičnih sredin je enako (x_n) . Očitno mora biti $y_1 = x_1$. Denimo, da smo že definirali y_1, \ldots, y_n in da velja $x_k = \overline{y}_k$ za vse $k \le n$. Da bo veljalo tudi $x_{n+1} = \overline{y}_{n+1}$ oziroma

$$x_{n+1} = \frac{y_1 + \ldots + y_{n+1}}{n+1},$$

moramo vzeti $y_{n+1} = (n+1)x_{n+1} - (y_1 + \ldots + y_n).$

Dokaz.

Pokažimo zdaj, da je g zvezna. Naj bo (x_n) poljubno zaporedje, da je $x_n \to 0$. Poiščimo zaporedje (y_n) , katerega zaporedje aritmetičnih sredin je enako (x_n) . Očitno mora biti $y_1 = x_1$. Denimo, da smo že definirali y_1, \ldots, y_n in da velja $x_k = \overline{y}_k$ za vse $k \le n$. Da bo veljalo tudi $x_{n+1} = \overline{y}_{n+1}$ oziroma

$$x_{n+1} = \frac{y_1 + \ldots + y_{n+1}}{n+1},$$

moramo vzeti $y_{n+1}=(n+1)x_{n+1}-(y_1+\ldots+y_n)$. Tako definirano zaporedje (y_n) res zadošča $x_n=\overline{y}_n$ za vse $n\in\mathbb{N}$.

Dokaz.

Tako definirano zaporedje (y_n) res zadošča $x_n=\overline{y}_n$ za vse $n\in\mathbb{N}$. Ker je $x_n\to 0$, je $y_n\leadsto 0$ po definiciji, zato iz Cesàro zveznosti funkcije g v 0 sledi $g(y_n)\leadsto g(0)=0$. Iz tega, kar smo pokazali v prejšnjih odstavkih, potem sledi

$$g(x_n)=g(\overline{y}_n)=g(\frac{y_1+\ldots+y_n}{n})=\frac{g(y_1)+\ldots+g(y_n)}{n}\to 0.$$

Torej je g zvezna v 0. Ker je $g(x_0 + x) = g(x_0) + g(x)$, je zvezna tudi v vsaki drugi točki $x_0 \in \mathbb{R}$.

Dokaz.

Naj bo A=g(1). Zvezni funkciji g in $x\mapsto Ax$ se ujemata na \mathbb{Q} , ki je gosta podmnožica v \mathbb{R} , torej sta enaki. Če vzamemo B=f(0), velja f(x)=Ax+B za vse $x\in\mathbb{R}$. S tem je implikacija dokazana.

Dokaz.

Naj bo A=g(1). Zvezni funkciji g in $x\mapsto Ax$ se ujemata na \mathbb{Q} , ki je gosta podmnožica v \mathbb{R} , torej sta enaki. Če vzamemo B=f(0), velja f(x)=Ax+B za vse $x\in\mathbb{R}$. S tem je implikacija dokazana.

 $(3) \Rightarrow (2)$: To smo pokazali v zgornjem zgledu.

Dokaz.

Naj bo A=g(1). Zvezni funkciji g in $x\mapsto Ax$ se ujemata na \mathbb{Q} , ki je gosta podmnožica v \mathbb{R} , torej sta enaki. Če vzamemo B=f(0), velja f(x)=Ax+B za vse $x\in\mathbb{R}$. S tem je implikacija dokazana.

- $(3) \Rightarrow (2)$: To smo pokazali v zgornjem zgledu.
- $(2) \Rightarrow (1)$: Če je f Cesàro zvezna, je po definiciji Cesàro zvezna tudi v točki 0.

Definicija

Funkcija $f: \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ je Cesàro odvedljiva v točki $a \in \mathbb{R}$, če obstaja število $f'(a) \in \mathbb{R}$, da za vsako zaporedje (a_n) s členi različnimi od a, ki Cesàro konvergira proti a, zaporedje diferenčnih kvocientov

$$\big(\frac{f(a_n)-f(a)}{a_n-a}\big)$$

Cesàro konvergira proti f'(a).

Definicija

Funkcija $f: \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ je Cesàro odvedljiva v točki $a \in \mathbb{R}$, če obstaja število $f'(a) \in \mathbb{R}$, da za vsako zaporedje (a_n) s členi različnimi od a, ki Cesàro konvergira proti a, zaporedje diferenčnih kvocientov

$$\big(\frac{f(a_n)-f(a)}{a_n-a}\big)$$

Cesàro konvergira proti f'(a).

Številu f'(a) v takem primeru rečemo Cesàro odvod funkcije f v točki a.

Definicija

Funkcija $f: \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ je Cesàro odvedljiva v točki $a \in \mathbb{R}$, če obstaja število $f'(a) \in \mathbb{R}$, da za vsako zaporedje (a_n) s členi različnimi od a, ki Cesàro konvergira proti a, zaporedje diferenčnih kvocientov

$$\big(\frac{f(a_n)-f(a)}{a_n-a}\big)$$

Cesàro konvergira proti f'(a).

Številu f'(a) v takem primeru rečemo Cesàro odvod funkcije f v točki a.

Pravimo, da je f odvedljiva, če je odvedljiva v vsaki točki a $\in \mathbb{R}$.

Zgled

Naj bo $f: \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ funkcija oblike $f(x) = Ax^2 + Bx + C$ za neke $A, B, C \in \mathbb{R}$. Naj bo (a_n) poljubno Cesàro konvergentno zaporedje s Cesàro limito a, ki ima vse člene različne od a. Velja

$$\frac{f(a_n) - f(a)}{a_n - a} = \frac{(Aa_n^2 + Ba_n + C) - (Aa^2 + Ba + C)}{a_n - a}$$
$$= \frac{A(a_n - a)(a_n + a) + B(a_n - a)}{a_n - a}$$
$$= A(a_n + a) + B \rightsquigarrow 2Aa + B,$$

torej je f Cesàro odvedljiva in je 2Ax + B njen Cesàro odvod.

Zgled

Naj bo zdaj $f: \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ funkcija s predpisom $f(x) = x^3$. Velja

$$(-1)^n \rightsquigarrow 0$$
,

ampak

$$\frac{(-1)^3 - 0^3}{(-1) - 0} = 1 \rightsquigarrow 1 \neq 0 = f(0).$$

Torej f ni Cesàro odvedljiva v točki 0.

Lema

Naj bo $f: \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ funkcija. Naj za vsako zaporedje (a_n) s členi različnimi od 0, ki Česàro konvergira proti 0, velja $f(a_n) \leadsto f(0)$. Potem je f Česàro zvezna v točki 0.

Izrek

Naj bo $f : \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ funkcija. Naslednje trditve so ekvivalentne.

- Funkcija f je Cesàro odvedljiva v točki 0.
- 2 Funkcija f je Cesàro odvedljiva.
- **3** Funkcija f je oblike $f(x) = Ax^2 + Bx + C$ za neka realna števila $A, B, C \in \mathbb{R}$.

 $(1)\Rightarrow (3)$: Definiramo funkcijo $f:\mathbb{R} o\mathbb{R}$ s predpisom

$$g(x) = \begin{cases} \frac{f(x) - f(0)}{x}; & x \neq 0 \\ f'(0); & x = 0. \end{cases}$$

 $(1)\Rightarrow (3)$: Definiramo funkcijo $f:\mathbb{R} o\mathbb{R}$ s predpisom

$$g(x) = \begin{cases} \frac{f(x) - f(0)}{x}; & x \neq 0 \\ f'(0); & x = 0. \end{cases}$$

Naj bo (a_n) zaporedje s členi različnimi od 0, da velja $a_n \rightsquigarrow 0$. Potem velja

$$g(a_n) = \frac{f(a_n) - f(0)}{a_n - 0} \rightsquigarrow f'(0) = g(0),$$

po definiciji Cesàro odvoda f v točki 0.

 $(1)\Rightarrow (3)$: Definiramo funkcijo $f:\mathbb{R} \to \mathbb{R}$ s predpisom

$$g(x) = \begin{cases} \frac{f(x) - f(0)}{x}; & x \neq 0 \\ f'(0); & x = 0. \end{cases}$$

Naj bo (a_n) zaporedje s členi različnimi od 0, da velja $a_n \rightsquigarrow 0$. Potem velja

$$g(a_n) = \frac{f(a_n) - f(0)}{a_n - 0} \rightsquigarrow f'(0) = g(0),$$

po definiciji Cesàro odvoda f v točki 0.

Po lemi 1 je g Cesàro zvezna v točki 0, zato je po izreku 1 oblike g(x) = Ax + B za neka $A, B \in \mathbb{R}$. Potem pa je

$$f(x) = xg(x) + f(0) = Ax^2 + Bx + C$$
 za $C = f(0)$.

 $(3) \Rightarrow (2)$: To smo pokazali v zgledu 6.

- $(3) \Rightarrow (2)$: To smo pokazali v zgledu 6.
- $(2) \Rightarrow (1)$: Če je f Cesàro odvedljiva, je po definiciji Cesàro odvedljiva tudi v točki 0.

Literatura

J. A. Hocutt in P. L. Robinson, Everywhere Differentiable, Nowhere Continuous Functions, Amer. Math. Monthly 125 (2018) 923–928.

P. R. Halmos, Problems for Mathematicians, Young and Old, Dolciani Mathematical Expositions 12, Mathematical Association of America, Washington, 1991.